

Boek beschrijft strijd Oost- en West-Duitse historici

'Das 20. Jahrhundert erzählen'

Boeken - 8 november 2016 - Auteur: Marja Verburg

Historici in Oost- en West-Duitsland voerden tijdens de Koude Oorlog een verbitterde ideologische strijd over de geschiedschrijving van de 20e eeuw. Ook na de val van de Muur ging die strijd nog door.

Christina Morina en zeven andere historici schreven daarover het boek 'Das 20. Jahrhundert erzählen'. "Als Oost- en West-Duitse historici al naar elkaar toe bewogen, dan was dat eigenlijk alleen als het om de gemeenschappelijke Duitse schuldvraag ging."

Hoe werkten persoonlijke ervaringen van historici aan beide kanten van de Muur door in hun werk? En hoe keken Oost- en West-Duitse historici naar elkaars onderzoek? Die vragen waren voor Christina Morina en mede-auteur Franka Maubach uitgangspunt voor hun boek. "Het idee kregen we toen we jaren geleden in de cafetaria aan de universiteit van Jena zaten te praten", vertelt Morina. "We waren net gepromoveerd en hadden het over het werk van DDR-historici. Dat kon je wel vinden in de bieb, maar het werd aan de universiteit bij de colleges niet meer gebruikt. Wat betekent dat eigenlijk, vroegen we ons af."

Morina is in de DDR opgegroeid. Ze was 13 toen de Muur viel en studeerde na de eenwording onder meer in de Verenigde Staten. Inmiddels werkt ze bij het Duitsland Instituut in Amsterdam. In Jena had Morina onderzoek gedaan naar de manier waarop Oost- en West-Duitse historici over het Duitse offensief in Rusland in 1941 schreven. Maubach had onderzocht hoe historici die de Tweede Wereldoorlog als kind hadden meegemaakt over die oorlog schreven. "Daar wilden we meer mee doen."

Ideologie

Oost-Duitse geschiedwetenschap werd óf als waardeloos gezien, geschreven in dienst van het DDR-regime en gekleurd door de marxistische ideologie, vertelt Morina. Óf er werd gezegd dat je moest redden wat er wel goed aan was en dat de marxistisch-leninistische leer vaak alleen in de inleiding van zo'n onderzoek aan bod kwam. "Wij wilden onderzoeken wat de ervaringen van de historici waren, zowel in de DDR als in West-Duitsland. En wat de resonantie van hun onderzoek

aan de andere kant van de Muur was”, legt Morina uit. “Ons uitgangspunt was steeds weer de gemeenschappelijke geschiedenis van de BRD en de DDR.”

'Das 20. Jahrhundert erzählen. Zeiterfahrung und Zeiterforschung im geteilten Deutschland'

Uitgegeven door Franka Maubach en Christina Morina in de serie 'Beiträge zur Geschichte des 20. Jahrhunderts', Bd. 21. [Meer info bij Wallstein Verlag](#)

Ook de West-Duitse geschiedschrijving in de Koude Oorlog was ideologisch bepaald, zegt Morina. "Je scherpt het profiel van beide kanten als je er met een gelijkwaardige blik naar kijkt."

Gedurende de Koude Oorlog waren er steeds weer contacten tussen Oost- en West-Duitse historici. Maar dat waren meer monologen dan dat er echt gediscussieerd werd, blijkt uit het boek. Morina: "Beide kanten dachten: op een dag zien ze aan de andere kant in dat wij gelijk hebben." Zo dachten DDR-historici dat linkse West-Duitse collega's zich hun kant op bewogen. Zij zagen dat bijvoorbeeld in de jaren tachtig bevestigd tijdens de *Historikerstreit*, het felle debat dat in de BRD woedde over de vraag hoe de Holocaust moest worden verklaard. De conservatieve historicus Ernst Nolte vond dat de Holocaust niet als unieke gebeurtenis kon worden beschouwd, maar als een antwoord moest worden gezien op bijvoorbeeld de Sovjet-werkkampen. Links-liberale historici vonden dat een gevaarlijk standpunt: zo werd de Holocaust gerelativeerd en speelde je rechts-extremisten in de kaart. Dat paste in het wereldbeeld van de antifascistische DDR.

Duitse schuld

Oost- en West-Duitse historici waren het zelden eens over gebeurtenissen in de Duitse geschiedenis: de revolutie van 1918, de republiek van Weimar, de bouw van de Muur en de Duitse deling - het leek vrijwel onmogelijk daar een gemeenschappelijk standpunt in te vinden. "Als ze al naar elkaar toe bewogen, dan was dat eigenlijk alleen als het om de gemeenschappelijke Duitse schuldvraag ging", zegt Morina. "Dan waren de contacten tussen Oost- en West-Duitse historici het vruchtbaarst." Daarbij ging het niet alleen om de Tweede Wereldoorlog en het nazisme, maar ook om de Eerste Wereldoorlog. Aan beide kanten was er kritiek op het imperialisme, die mede aanleiding was voor de Eerste Wereldoorlog.

Ook de auteurs van de bundel zelf ontkwamen niet aan felle discussies waarbij hun eigen achtergrond een rol speelde

Een uniek samenwerkingsproject leek in 1989 van de grond te komen, 50 jaar na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. Oost- en West-Duitse historici werkten aan een gezamenlijke bundel over de rol van de elite - kerken, universiteiten, juristen, diplomaten - bij het uitbreken van die oorlog. Ze kwamen tot vergelijkbare conclusies, vertelt Morina, namelijk dat die groepen zich zeer sterk met het regime hadden gearrangeerd, ook al gebruikten de historici daarvoor verschillende argumentaties. Maar een paar maanden voor de herdenkingsdag verbood het DDR-regime het de Oost-Duitse historici verder aan het project mee te werken. Er waren nauwelijks DDR-samenwerkingsprojecten met de Sovjet-Unie, legt Morina uit, en dan zag zo'n bundel met West-Duitse historici er vreemd uit. Ook was de Oost-Duitse regering er toch te huiverig voor zelf West-Duitse historische visies in de DDR uit te brengen.

Kwetsend

In de jaren na de eenwording bleef het contact tussen Oost- en West-Duitse historici moeilijk. Veel wetenschappers in de DDR werden ontslagen en vervangen door collega's uit de BRD. Dat was lang niet altijd terecht, er werden dubieuze criteria gebruikt, aldus Morina, en daar zit nog steeds veel oud zeer.

Ook de auteurs van de bundel zelf, afkomstig uit Oost- en West-Duitsland, ontkwamen bij het maken van hun boek niet aan felle discussies waarbij hun eigen achtergrond een rol speelde. "Voor mij was de val van de Muur een bevrijding", zegt Morina. "Dat bepaalt ook mijn blik." Voor een andere van oorsprong Oost-Duitse auteur speelde het DDR-verleden een andere rol. Dat bleek toen de marxistisch-leninistische toon in de inleiding van een van haar boeken ter sprake kwam, dat nog in de DDR was geschreven. "Toen ze uitlegde welke vrijheden ze zich tussen de regels door had veroorloofd, zeiden wij: 'Goh, dat je je zo moest aanpassen'", vertelt Morina. "Dat was helemaal niet kwetsend bedoeld, maar zij voelde zich wel gekwetst. Maar door dit soort dingen is juist ook meer begrip ontstaan, voor elkaar en voor de omstandigheden waarin we hebben moeten werken."

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:

<https://duitslandinstituut.nl/artikel/18779/boek-beschrijft-strijd-oost-en-west-duitse-historici>